

- 94 Si mola absque virili semine non generetur, quid sentiendum, & quid si contrarium num. seq.
- 38 Ex mola decedens locum facit exceptioni. contr. n. seq.
- 40 Mola non habet determinatum tempus sui ortus.
- 41 Mola decem, ac viginti annis, ac tota vita gestatur.
- 42 Periculum inter foetus debet esse æquale.
- 44 Periculum quidem morbus mulieris proprius.
- 45 Viris sunt aliqui morbi familiares, magis quam feminis.
- 46 In excipiendâ morte ex partu æquitas servari videtur.
- 47 Quinta regula. quam amplius ut num. 63.
- 48 Ex retentione puerperii magni morbi oriuntur.
- 49 Magis obest retentio puerperii, quam menstruorum.
- 50 Historia pro exemplo quintæ regule.
- 51 Puerperium quid.
- 52 Puerperium pro foetu accipit Gellius.
- 53 Puerpera que dicitur.
- 54 Puerperii tempus diversum.
- 55 Periculum puerperæ feminam patientis longius durat, quam patientis matrem.
- 56 Puerperii tempus quale.
- 57 Cognata opinio circa durationem periculi ex puerperio. refellitur numero seq.
- 59 Quo periculo liberetur puerpera post 20 aut 25 dies purgationis.
- 60 Morbus ex puerperio quo tempore dici possit. vide num. 62.
- 61 Ratio puerperii sequitur ratione mensuræ purgationis.
- 64 Historia pro ampliatione quintæ regule.
- 65 Sexta regula. quam amplius ut num. 67.
- 66 Secundæ retentæ multa mala cium.
- 68 Septima regula.
- 69 In partu rumpuntur ligamenta, & venæ quedam.
- 70 Oclata regula.
- 71 Nona regula.
- 72 Gravida omnibus quidam præternaturales affectus communes.
- 73 Aliquibus mulieribus conceptio est inimica.
- 74 Historia pro exemplo nonæ regule.
- 75 Mulieres aliquæ necessario abortiunt.
- 76 Decima regula.
- 77 Aliqui morbi non lethales, quomodo in prægnante evadunt lethales.
- 78 Causa aptior ad interendum est abortus, quam iustus, &c.
- 79 Undecima regula.
- 80 Duodecima regula.
- 81 Foetus in utero mortuus magna mala affert.
- 82 Regularum allatarum imitatio.
- 83 Abortus dicitur etiam si non edatur foetus, sed in utero moriatur.
- 84 Abortus proprie quid in communi loquendi modo.
- 85 Traditarum regularum communis exceptio. quam declarat ut num. 89.
- 86 Febris acuta factum corrumpit.
- 87 Rarum exemplum est, prægnantem acuta febre laborantem non abortivæ.
- 88 Historie pro exceptione regularum.
- 90 Acutus morbus ex abortu, & abortus ex acuto morbo causari potest.
- 91 Prima ac originaria causæ attendenda. & num. 94.
- 92 Plurimum morborum quomodo alter alterius causa sit.
- 93 Quod primo movet, per se movet, quod secundario, per accidens.
- 95 Partus debet esse immediata causa mortis in exceptis casibus.
- 96 Morbus, qui non potest causare mortem, non est causa per se mortis.

- 97 Mulier ex abortu magis, quam ex febre præsumitur mortua. reprobat ut ibid.
- 98 Abortus est causa habilior ad causandam mortem, quam febris. reprobat ut num. seq.
- 100 Febris acuta est causa, & signum perniciosissimum.
- 101 Acutissimi morbi sunt in continua febre.
- 102 Abortus acutus morbus non est.
- 103 Qui morbus ad interendum habilitior.
- 104 Febris acuta ex se interimit, abortus vero ex aliorum morborum concomitantia.
- 105 Abortus per se lethalis non est. & num. seq.
- 107 Majus periculum suscipit, quæ provectionem factum abortus, quam quæ recentior.
- 108 Mortem censeri ex superveniente causa evenisse, quando habeat locum. & num. seq.
- 110 Si prior causa poterat per se interimere, ei mors est tribuenda.
- 111 Exemplum.
- 112 Morbo lethali supervenientia accidentia ejus effectus sunt.
- 113 Vulnera ex sua natura lethali existente, ex eo præsumitur quis obivisse, etiam superveniente alio morbo.

Particulares casus ac regulæ, exceptioni locum facientes.

QUÆSTIO IV.

Casus exceptioni locum facientes sub quibusdam certis classibus, ac regulis perfringere hic operæpretium est: nam & Medicis, & Iureconsultis multo magis ea res innotescet, & fortasse omnem dubitandi occasionem cuivis hæc quæstio ablatura est, ita ut non nisi gratum quid utriusque ipsorum facturum me existimem, si quamprimum quod proposui aggrediar.

Possunt ergo ii casus, qui illis verbis, *Excepta morte ex partu, & causa partus & prægnantia*, excipiuntur, sub tribus classibus comprehendi juxta eorum verborum varietatem: nonnulli enim ex partu sunt, alii ex causa partus, postremi ex prægnantia; quælibet autem classis potest plures regulas constituere juxta casuum eventuum diversitatem, ut in quæstionis processu patebit.

Prima ergo classis, quæ casus continet ex partu eventientes, quatuor constituere poterit regulas, quarum prima erit hæc: Quandoque mulier ex laborioso partu ac difficili decedit exceptioni locus est. Sed antequam ulterius progrediamur, unum te admonitum velim, Lector quisquis es humanissime, hæc non simpliciter esse intelligenda, sed eo modo declaranda, qui in hujus quæstionis calce patebit.

Quod ergo in immodicis partus laboribus ac doloribus consueto molestioribus humores plurimum agitentur, spiritus dissipentur, & sanguis in venis inflammationem, ac præternaturalem calorem concipiat, ita ut ex ea commotio facile vel febris acuta accendatur, vel alius quidam morbus exciteatur, ut uteri inflammatio, & hujusmodi, notum est nobis Medicis, & non solum Gal. comm. 3. in 3. de morb. vulg. tex. 85. class. 3. Ex his autem facile subsequi mortem, non est, qui ambigat. Et confirmat ejus rei veritatem in Sacris casibus Rachelis, de qua Genes. cap. 35. dicebatur vers. 17. Ob difficultatem partus periclitari cepit; & addit vers. seq. Egrediente autem anima præ dolore, & imminente jam morte &c. In quo casu vides, Rachelem ex simplici partus difficultate & angustia obiisse, nulla alia ante-

Quæstio I.

De morte, causa Partus.

antecedente causa. Habes etiam & apud Hipp. similem casum lib. 3. de morb. Vulg. sect. 2. Agr. 12. quæ ubi cum dolore (hoc est cum insigni ac consueto multo acerbior dolore) masculum efficit enixa, febris ardente correpta obiit. sic etiam & lib. ead. sect. 3. Agr. 14. mulier illa ex difficultate partus, & puerperii retentione obiit; & de mulieribus in Thaso parientibus idem narrat lib. 1. stat. 3. sect. 2. quæ quia difficulter partum ediderunt, à partu laborarunt, ipsaque potissimum obierunt, inter quas solius Telebuli filię mentio habetur, quæ eadem ex causa sexta die à partu periit.

Potest vero ea partus difficultas, dolor, ac labor ex quamplurimis causis provenire: nam & ex parte foetus, & ex parte matris, & ex parte uteri, & ex parte panniculorum factum involventium, & ex parte excrementorum cum foetu exire consuescentium, & ex causis externis, & ex præcedentibus morbis originem trahere. Ex parte foetus, ut quia nimis grandis, vel caput habens magnum, vel quia debilis, vel quia non debito modo exit, vel quia mortuus. Ex parte matris, ut quia nimis pinguis, vel nimis macra, vel pusilla, vel teneræ ætatis, aut nimis maturæ, aut timida, & sic de reliquis. Ex parte uteri, ut quia os habet nimis angustum, aut durum, vel quia cicatricem insignem passus dilatari non potest, vel quia ore distorto, vel nimia laborans siccitate, & cætera ad hunc modum. Ex parte panniculorum, ut quia vel nimis ante disrumpuntur, quam opus sit, vel quia disrumpi nullo modo possunt. Ex parte excrementorum, ut quia disruptis ante tempus oportunitum dictis panniculis, aquæ effunduntur, & loca muliebræ exiccata relinquunt: excrementa enim cum foetu excentia faciem partum reddunt, & hanc utilitatem præcipue à Natura habent. *Parvus Chirurz. lib. 23. capitul. 12. Columb. Anatom. lib. 12. unde Hippocr. in Conc. Pronot. tex. 513. & 536. ex aquarum ante partum eruptionem malum prænuñciat; quod etiam libell. de fut. in utero mort. 13. ex sect. repetit.* Ex parte causarum externarum event etiam ea partus difficultas, ut ex nimio calore spiritus dissolvente ac dissipante, viresque labefactante, aut ex frigore vias constipante, & hujusmodi. Ex parte præcedentium morborum, ut quia longam febrem, vel acutam passam est mulier, vel acutum alium, aut longum morbum. Insuperque multæ aliæ causæ possunt partum & laboriosum, & difficilem reddere, quas longius profectum prædicant omnes: *Paul. lib. 3. sue med. cap. 76. Et. lib. 4. ferm. 4. cap. 22. Traula de pass. mul. cap. 17. Avic. 31. tertii tract. 2. cap. 21. Res. 22. Contin. tract. 7. cap. 1. Gordon. in Lilio. part. 7. de pass. mul. cap. 16. Vales. in Phion. lib. 6. cap. 20. Pedemont. in addit. ad Mesue præticam sum. 4. par. 4. sect. 1. de Agrit. mar. cap. 16. Fern. Cathol. lib. 6. cap. 17. Parvus chirurz. lib. 23. cap. 29. Mercurial. de morb. mul. lib. 2. cap. 3. Masfar. in sua præct. & in Prælect. de morb. mul. cap. 12. Roderic. à Castr. lib. 4. de morb. mul. cap. 6. Winich. comm. de Monstr. cap. 40. Marinell. de Med. mul. lib. 3. cap. 11. & alii quamplurimi, quos ne tædio lectorem afficiam omittam. quæcunque ergo harum causarum (posteriori excepta, de qua infra cum aliis videndum) partum difficilem reddat, exceptioni locum faciet, si ex ea difficultate partus mulier pereat.*

16 Secunda regula primæ classis talis est: Si mulier

ex abortivo partu mortem obeat, exceptioni est locus: patet enim, quod abortus ex sui Natura major rem multo molestiam, ac imminenti periculum affert, quam partus tempestivus, & testatur id ipsum Hippocr. 1. de morb. mul. vers. med. qui, Periclitantur, inquit, magis, quæ factum corrumpunt, abortiones enim majorem molestiam, quam partiones afferre solent, cujus rei rationem reddidit ipse subdens: Neque enim citra violentiam abortio contingit, quamobrem cum abortus talis ex sua Natura sit, ut per semetipsum mortem accerere possit, quatenus alia secum mala accersit, mors ex eo proveniens dabit exceptioni locum, cujus casus historiam unam aut alteram habes apud Hippocr. 3. de morb. vulg. Agr. 10. & 11. quarum ægrotantium utraque ex abortu in ardentem febrem lapsa, vita functa est. & similis etiam est casus Iulix Magni Pompeji filix apud Val. Max. lib. 4. cap. 6. tit. de amor. conjug.

Tertia regula hujusmodi esto: Ex editione multiplicitatis partus si periclitetur mulier, exceptio locum habebit; multiplex enim partus insigniores labores, & diuturniores dolores, tempusque multo consueto longius, & majorem venarum ac vasorum, violentiorumque disruptionem, & sanguinis copiosiore profusionem affert. ex quibus etiam major parentis debilitas, & majus periculum in multiplici partu, quam in unico succedit, ut experientia docet, & notavit *Mercurius in suo lib. cui tit. la Commare. lib. 1. cap. 23. & lib. 2. cap. 14.* Itaque etiam si quoad alias condiciones hic partus naturaliter fieret, tamen ex eo, quod non unicus sit, potest non naturalis vocari: nam secundum Naturam legem homo non nisi unicum partum edere debet, ut in tit. de Partu legit. & viridi plene probavi. Mors igitur ex hac causa eveniens exceptionem lucro dabit.

Quarta regula: Si ex monstruoso partu mulier periclitetur pro exceptione casum facit. nam ex sua natura monstruosi partus maxima pericula afferunt, testatur *Mercurius ubi sup. lib. 1. & 2. & Perlini in libello de mor. causis. par. vers. f. & id multis nominibus evenire tradit Winich. de ort. monstr. cap. 40.* Sed quid proprie hic pro monstro debeat accipi, utrum in sensu *lostenens. ff. de verb. & ver. signif. an in sensu l. Queret aliquis. ff. eod. profecto dubium aliquod afferre possit, quod omnino diluere par est. Erit ergo de hac ipsa materia in peculiari loco nobis sit agendum, pro nunc tamen dicamus, hic monstrum accptione venire omne id, quod contra formam humani generis natum est, ut per citatam *l. Queret 27. aliquis. & per Glo. ibi.* quod tamen potius prodigii nomen mereatur, quam monstrum: neque enim satis esse dixerim in hoc casu, ut monstrum peperisse mulier dicatur, & ob id ea in partu periclitata fuisset, ut natus vel altero brachio, seu crure careret, vel digitum superfluum haberet, vel ore esset distorto, vel oculus captus, & hujusmodi; tales enim natos monstrum nomine etiam insignimus, latissime eo monstrum nomine accepto. Sed de his longioribus, ut dixi, Deo dante, nobis erit alibi pertractandum.*

Distingue tamen monstrum à mola, in mola enim majus dubium est, an debeat facere locum exceptioni, nec ne, & ratio dubitationis est, quia una ex parte conventio contrabentium excipit mortem ex partu, causa partus, & prægnantia; à mola generis mulier nunquam gravida dici potuit, neque si molam egerit, peperisse, aut partum egerisse

32 eiecisse dicenda est; cum enim graviditas sit conce-
 33 ptus naturalis permanentia in utero. Mola vero con-
 ceptus sit præter naturam, patet, quod graviditas
 res naturalis est, mola vero est morbus. *Gal. 14. Meth. cap. 13. class. 7.* cum ergo adeo contrariæ
 res sint, quomodo & conceptum habens natura-
 lem, & molatica uno eodemque gravidæ nomine
 ambæ denominari possunt?

34 Altera autem ex parte, cum causa ob quam per-
 missum est pecuniarum Domino, ut excipere pos-
 sit mortem ex partu, & huiusmodi, ea potissima vi-
 35 deatur, ut aliàs dixi, quod videretur causam habere
 extrinsecam, unde & violenta erat, profecto etiam
 mola videtur ex eadem causa originem ducere,
 cum tam mola, quam verus conceptus unam ean-
 demque externam habuerint causam, coitus nimi-
 rum usus, ut communissima fert opinio, ergo &
 Mola quemadmodum ipsa prægnantia locum excep-
 tioni facere debet.

Verumenimvero cum adhuc controversaretur,
 utrum mola absque viri usu coagmentetur, illud
 præcipue dubitationem hanc adaugebit: si enim
 mola non potest absque viri usu gigni, licet non ab-
 36 solute sentiam, debere facere locum exceptioni,
 tamen neque absolute pronuntiandum esset negati-
 37 ve. Sin autem mola absque virili femine generetur,
 solumque muliebri etiam absque coitu concurrat,
 tunc omni procul dubio locum exceptioni facere
 38 non debet, sicuti neque quivis alius uteri morbus ex-
 tra prægnantiam, si ex eo mulier decedat. Sed hæc
 iam longioribus in superiori tit. quæst. 6. decisa habes.

Perlinus tamen libello de mort. caus. part. abso-
 lute pronuntiavit, mulierem ex mola decedentem
 locum exceptioni facere: suam tamen assertionem
 neque ratione ulla, neque auctoritatibus munivit,
 sola propria auctoritate contentus. Ac profecto
 gratis omnibus, quæ circa molæ generationem ve-
 ritatem habere credit Perlinus, etiam acceptatis,
 39 molam nempe ex utroque femine generari, ut verus
 gignitur conceptus, existente tamen in molæ gene-
 ratione virili femine debili, & ad conceptum ine-
 pto, nihilominus ejus opinio, quod debeat locum
 exceptioni facere mors ex ea eveniens, maximam
 patitur difficultatem.

40 Siquidem cum mola non habeat determinatum
 quoddam tempus, in quo eatur, si ex morbis ab ea
 dependentibus fieri debeat exceptioni locus, nimis
 41 lata ac longa via esset huiusmodi exceptioni, cum
 aliquando decem aut viginti annorum spatium, im-
 mo & toto vite curriculo mola gesserit, teste
 42 Aristot. 4. de Gen. Animal. cap. 7. Averr. Collig. lib. 4.
 cap. 60. Arnald. Villanov. lib. 3. Breviar. cap. 5. erit
 ergo admodum inæquale periculum accipientis, &
 43 dantis pecunias in societatem, quæ evadet ex hoc
 iniqua.

Sed his non obstantibus adhuc dubium insurgit
 tale, nam si periculum debet inter socios esse æqua-
 le, ut sæpe aliàs dictum est, si in morte ex mola
 eveniente non fiat locus exceptioni, periculum eva-
 det inæquale; nam mulier præter ea omnia pericu-
 la, quibus subijcitur Dominus officii, subicit etiam
 periculum ex mola, à quo immunis erit ipse Domi-
 nus officii. si ergo verum est id, quod supra in hoc
 titulo quæst. 1. num. 62. firmavimus, nimirum ex-
 ceptionem mortis ex partu, & huiusmodi ob id ad-
 43 missam, ut periculum ex parte mulieris non excede-
 ret periculum alterius socii, jure eandem ob causam
 debet excipi mors ex mola eveniens.

Huic dubitationi respondeo, quod cum mola sit,
 ut supra dixi, quidam morbus mulieris proprius nul-
 lam debet causare inæqualitatem ex parte ipsius, 44
 quia viris etiam aliqui morbi sunt magis familiares, 45
 quam mulieribus. quibus adde, quod si hæc ratio
 valeret, omnis casus in muliere contingens ex ali-
 quo proprio uteri morbo (qui quamplurimis quo-
 tidie affligitur) locum exceptioni facere deberet,
 quod tamen veritatem non habet, cum dans pecu-
 nias sciens & volens eligat currere magis pericu-
 lum in persona mulieris, quam viri, quod si in ali-
 quibus videatur superare periculum mulieris alteri-
 us socii periculum, hoc nihil nos movere debet,
 neque parum videatur, si periculum, quod ex partu,
 aut prægnantia imminet excipiat, quod nimis
 excederet periculum alterius socii, in qua re potius 46
 æquitas quadam, quam iustitia attendi mihi videtur;
 nam in iustitiæ rigore nulla fieri exceptio deberet,
 ut in huius tit. prin. dicebam.

Sed jam ad alia operandum, & secundæ classis
 regulas adducamus, quæ casus continent, qui ex causâ
 partus fieri dici possunt. quinta ergo regula 47
 talis est: Ex retentione puerperii succedente mor- 48
 te, exceptio locum habebit; magni etenim morbi
 ex retentione puerperii procreantur, ita firmante
 Hipp. in lib. de Nat. Puer. transacto medio in hac
 sententia: Nisi enim, inquit, à partus purgamen-
 tis mulier repurgetur, magno morbo tentabitur,
 vitæque periculum incurret. quam repetit lib. de
 Nat. mul. Et secundo Prædict. quod si partus pur-
 gamenta simul quoque remiserint, tum ea mala om-
 nino sunt immoderata, ac diuturna; mulieri etenim
 multo magis officit retentio puerperii, quam re-
 tentio menstruum, cum promptius atque facilius
 humorum gignat illa pravitatem. *Gal. in primum de*
morb. vulg. com. 3. Aegr. 2. class. 3. & in primum Pro-
phet. comment. 2. tex. 48. class. 4. Amat. Lufit.
cent. 2. curat. 31. cum ergo hæc purgatio occasio-
 nem partus fiat, & sit pars ipsius partus, mors ex ea 50
 eveniens ex causa partus dicenda est, & locum ex-
 ceptioni facere debet. & pro hac regula est casus
 Aegr. 2. lib. 3. Epidem. sect. 3.

Notanda vero hic de puerperio nonnulla, & 51
 primo quid sit puerperium, quod est purgatio, quæ 52
 mulieribus à partu procedit. *Mercerial. de morb.*
mul. lib. 4. cap. 1. vers. f. etiam si Aut. Gell. lib. 10.
Noët. Attic. cap. 2. puerperium pro ipso fetu acce-
 perit, sed male, ut mea fert opinio; puerpera vero
 dicitur recens à partu, ut habetur in 1. *Queritur. §.*
Puerpera. ff. de Edil. ed. Immo quodcumque ad partum
pertinet, adjectio quodam nomine dicitur
puerperum, unde Ovid. lib. 10. Metam.

Adversusque manus, & verba puerpera dixit.
 nempe verba, quæ in puerperio pronuntiantur ad
 adjuvandum ipsum partum.

Secundo loco notandum, quod tempus huiusmo-
 di purgationis non semper eodem dierum numero
 durare solet, sed longiori ubi femina edita est, bre-
 54 viori ubi mas, ita docente experientia, & annotan-
 tibus Hipp. in cit. lib. de Nat. Puer. & alibi, & Arist.
 7. de hist. Animal. cap. 3. & aliis omnibus; qua de
 re periculum, quod puerpera ex puerperio currit, 55
 longiori tempore durat in editione foemina, quam
 in editione maris.

Ab Hipp. locis citatis, & à cæteris purgationi
 puerperii ex femina constituntur duo supra qua- 56
 draginta dies, ex masculo vero triginta; ex cuius au-
 thoritate Cagnatus in libello de mort. caus. part. in f.

con-

concludit in his verbis: Ergo quæcumque prægnan-
 te, vel abortiente, aut post abortum, aut pariente,
 vel post partum defuncta, dum intra dictos dies tri-
 ginta in maribus, vel duos & quadraginta in foe-
 minis, vel si in ipso die trigesimo, aut quadragesi-
 mo secundo morbus oriatur (quibus exactis diebus
 jam non dicitur partus causa morbus oriri) excep-
 tio locum habebit.

Ego vero à Cagnato præceptore meo libenter,
 si responsum attendere liceret, sciscitarem, quidnam
 sibi voluerit Hipp. cum locis citatis, postquam ter-
 minum durationis puerperii utriusque partui assigna-
 set, foemino dumtaxat & masculino, illi quadra-
 ginta duorum dierum, huic triginta; de illo addit:
 58 Extra tamen periculum fuerit, si etiam quinque &
 viginti diebus purgetur; & de hoc: Quæ tamen ex-
 tra periculum fuerit, si diebus viginti perseveret.
 eademque iisdem proflus verbis repetit lib. 1. de
 morb. mul. vers. med. Num ab omni periculo cen-
 suit Hipp. puerperam post prædictos terminos tu-
 tam existeret, ita ut pæne immortalis effecta sit? Ego
 enim aliàs putaverim, voluisse Hipp. puerperam ab
 eo periculo liberatam esse ex purgatione viginti,
 59 aut viginquidie dierum, quod illi ex ejusdem
 purgationis retentione imminerebat. Nam & ipse
 Hipp. hoc videtur inuuisse, dicens, purgationem
 quadraginta dierum, vel triginta dierum, esse qui-
 dem & longissimam, & perfectam; eam autem,
 quæ 25, aut 20 diebus tantummodo perdurat, licet
 perfecta non sit, tamen periculo vacare, succedente
 igitur post hos terminos morbo aliquo, ex quo
 mulier decedat, quomodo ex causa partus illam
 obivisse firmare licebit, si quantum erat ex parte
 ejusdem purgationis & partus, omni periculo mul-
 60 tier vacabat? Morbus ergo ex puerperio, & causa
 partus dici non potest evenisse, nisi intra viginti
 dies in masculo, & viginquidie in femina suc-
 cedat, ut sentit doctus, ac novissimus prædictus
 61 *Moxius lib. 3. de morb. mul. cap. 26.*

Quinimo cum ratio puerperii sequatur ratio-
 nem purgationis menstruæ, ita ut quæ biduo men-
 struatur, diebus decem & octo in puerperio pur-
 getur, & sufficienter, ut notat *Fontanon. in prædict. lib.*
3. cap. 42. etiam brevior terminus præscribens vi-
 detur in his, neque si post dictos dies decem & octo,
 morbo aliquo prehendantur, ex puerperio illum e-
 venisse judicandum, ut locum exceptioni faciat, nam
 hæc ex Nature præscripto longiori tempore purgari
 non debebant, quam diebus decem & octo, cur er-
 go in infonem eam purgationem culpam rejicis
 evenientis mortis? Attamen ego semper ad id,
 quod ut plurimum fieri solet, respiciens, terminos ab
 62 Hipp. præscriptos viginti, aut viginquidie dierum
 admitterem, intra quos si morbus ex puerperii culpa
 eveniat, & ex eo mors, locus exceptioni erit.
 Rationem autem, cur Hipp. extra periculum dixerit
 esse, quæ viginti, aut viginquidie diebus purgan-
 tur, eam esse, non dubitandum, quod usque ad eos
 terminos, & non ultra puerperia in ea quantitate, &
 qualitate fluant, ut liquidem retineantur, magna
 mala excitare apta sint, ab inde vero nihil effectum di-
 gnum fluit, unde etiam retineantur, vix molestiæ ali-
 quid puerperis afferre potest, quod etiam molestare
 eas posset, tamen nunquam morbo lethali, aut pe-
 riculoso eas exponere valebit; purgantur enim tunc
 solummodo humiditates quedam nullius confide-
 rationis, non autem sanguis menstruus, aut simile
 quid, eodem Hipp. testante, in locis jam citatis.

liber I.

Amplianda porro est hæc regula, quod non so-
 lum procedat in totali, ac omnimoda puerperii re-
 tentione, sed etiam in non perfecta purgatione,
 dummodo ante determinatum spatium viginti, aut
 viginquidie dierum fiat, ut dicendum esset in casu
 ab Hipp. enarrato *prim. de morb. vulg. Aegr. 4.* nam
 mulier illa, licet jam transacta decimaquarta à par-
 tu die bene ac rite purgata esset, tamen infra assi-
 64 gnatum terminum purgari desit, & ex ea retentio-
 ne puerperii in morbum lapsa vita functa est, ut re-
 statur *Gal. in comm.* licet contra Galenum contendat
 Cagnatus, hanc non ex retentione puerperii, sed ex
 febre decessisse: vult enim febrem fuisse causam
 retentionis puerperii, & sic ex febre decessisse di-
 ceretur hæc mulier, quomodo cum tamen sit, satis
 illud firmasse nobis esto, quod tam ex omnimoda
 puerperii retentione, quam ex ejus diminutione
 eveniens morbus, & ex eo mors locum exceptioni
 facere debeat.

Sexta regula sequens est: Ex secundariæ retentio-
 65 ne, aut difficili educatione si constet mulierem per-
 iclitatam, casus pro exceptione erit; quod enim se-
 cundæ multa mala inducant si retineantur diu in
 utero, patet apud omnes non solum Medicos, sed
 etiam mulierculas, & facit Hippocratis auctoritas
 in primo de morb. mul. vers. med. testaturque
 66 prædicantes omnes, de quibus etiam Macer Medicus
 antiquus lib. 2. de mat. Med. cap. 10. sic loquitur:
 Hæc si plus justo vitio cogente moriantur,
 Aut mors subsequitur, dolor aut qui vix toleratur.

Amplia quoque, ut dixi, regulam istam, ut proce-
 67 dat etiam in difficili ejus educatione: nam & in hoc
 casu mulieres plurimum exagitantur, & aliquando
 ea occasione febrem concipiunt, & multa pericula
 incurrun, ex quibus eveniente morte lucro non
 erit locus, sed exceptioni.

Septima regula est huiusmodi: Puerperio super-
 68 fluente, & ex eo muliere decedente, pro exceptione
 casus hic erit. Etenim in partu rumpuntur ligamen-
 ta, & venæ quædam, quæ cum utero continuaban-
 69 tur, & ex ea ruptione aliquando sequitur maximum,
 ac consuetio uberius sanguinis profluviu, vel ob vio-
 lentiore ruptionem, vel ob sanguinis validiorem
 in venis commotionem, vel ob ejusdem sanguinis
 acuitatem & caliditatem, vel ob difficilem venæ-
 rum & vasorum obferationem, & consolidatio-
 nem, ex quibus causis subsequente eo sanguinis pro-
 fluvio, mulierum vires succumbunt, & facile com-
 moriuntur, quod si ita contingat, pecuniæ salvæ
 erunt, ob appositam in instrumento exceptionem.

Octava regula addi potest huic classi, quæ est hu-
 70 jusmodi: Si ex mala puerperii qualitate mulier in
 morbu lapsa pereat, casus inter exceptos connume-
 randus erit, quamquam hæc regula ampliatio potius
 est regulæ quintæ. Etenim Hipp. lib. 1. Prædict. 80.
 videtur hujus præve qualitatis puerperii maximâ ha-
 buisse considerationem, ac multo majorem, quam
 puerperii naturalis; de eo enim, quod non naturali-
 ter se habet, ut si colore albidum sit, dicebat ipse:
 Hoc si retineant mulieres parturientes, in maximam
 perniciem labuntur, sunt etiam quædam puerperia,
 quæ ob malam eorum qualitatem ac pravitatem, dum
 fluunt, possunt loca per quæ transeunt, exulcerare,
 ac in iis etiam inflammationem excitare, & alia
 mala, ex quibus mortem evenire non est difficile. 71

Tertia denique classis casus continet ex prægnan-
 tiæ culpa succedentes, quorum primus, ex quo no-
 na regula depromi potest, subsequens est: Si gravi-
 72 ditatis

ditas ex sui Natura alicui molesta praeter consuetum aliarum esse solet, & ex ejus incommodo illa periculosa eat, casus erit pro exceptione: licet namque pene omnibus gravidis quaedam incommoda, ac affectus quidam alii praeternaturales sint communes; aliquae tamen sunt, quibus graviditas praeter praedictos affectus, morbos lethales parit; excipit enim uterus in his virile semen veluti rem sibi omnino infestam ac inimicam, illudque non nisi summa cum molestia retinet, quamdiu retinere conatur, tandemque coactus ejicit, & abortientes ex hac causa mulieres maxime periclitantur: namque non aliter evenit harum foeminarum uteris, quam quorundam hominum, seu animalium quorumcunque ventriculis, quibus interdum quoddam ciborum genus ita inimicum est, ut eo devorato illico in stomachi dolores, & lithothymiam incidant, neque illud concoquere unquam valeant, quousque tandem coacti ipsum vomitu rejiciant. Sic & praedictis foeminarum uteris evenit, quibus vel particulare quoddam semen, vel quodlibet ita inimicum est, ut illud retinentes in multa discrimina labantur. Simile quidpiam narrat Hipp. lib. 4. Epid. de conjugis fratris Apemanti, ac de his disputat in lib. de sterilitate. Et primo de morb. mulier. Quin & nonnullae mulieres sunt, quae etiam bene concipiunt, & conceptum abique molestia aliquanto tempore retineant, omnino tamen abortiunt, nec fetus ad perfectionem perducere possunt, quaedam ob uteri angustiam, de quibus Hipp. in lib. de superstit. quaedam, quod tenuis nimium sunt, de quibus idem Hipp. Aph. sect. 5. Aph. 44. ac de aliis hujusmodi in Aph. seq. Et in lib. de Nat. mul. Sic & de aliquibus narrat idem Hipp. in lib. de septim. par. quae ex graviditate, & culpa fetus in octavo mense laborant in his verbis: Membranae namque dum tenduntur, & umbilicus vellitur, dolores matri pariant, fetusque pristino vinculo exolutus gravior evadit; pleraque etiam mulieres ex hoc casu insuper febre corripiuntur, quaedam quoque una cum foetu pereunt. In his ergo locus exceptioni erit, quia culpa graviditatis mors evenit, ut patet; sicuti etiam, & cum mulieres nonnullis morbis conflictatae concipientes pereunt, ut in fluore albo evenire testatur Hipp. lib. 2. de morb. mul. post principium.

76 Decima regula: Si gravida morbo aliquo capiatur, qui ex natura sua lethalis minime sit, sed tamen possit procurare abortum, & ex eo abortu mulier pereat, pro exceptione casus hic erit: sunt enim aliqui morbi, qui in aliis corporibus non sunt ex sua natura lethales, in gravidis vero ob id lethales evadunt, quia occasionem dant lethali morbo procurantes abortum, ex quo lethalis morbus aliquando oriri potest, ut sunt exempli gratia tussis, teneismus, & hujusmodi, qui morbi ex se omni vacant periculo, ita ut si mors succedat, non ex eo morbo, sed ex procurato abortu, qui proximior ac aptior causa est lethali morbi, evenisse dicenda sit, de teneismo vero Hipp. Aphor. sect. 7. Aphor. 27. Mulieri, inquit, utero gerenti si crebra & inanis desiderandi voluntas (teneismus dicunt) accesserit, abortum facit.

79 Undecima regula: Abortus ex procatartica ac externa causa adveniens, si lethalem morbum, mortemque accerfat, lucro locum admittit, & exceptionem admittit: rejicit autem hic casus pene cum superiori, neque enim alia mulier, si exempli gratia in ventrem impegerit, si lapsa esset, si saltasset,

si currisset, si clamasset, si ira, tristitia, laetitia, aut simili animi passione detenta fuisset, vita periculum incurrisset; sed quia haec omnia abortum causare possunt, si ex ejus causa mulier periclitetur, causa praegnantiae mors erit, & sic locus omnino exceptioni fiet.

Duodecima ac ultima regula: Si fetus in utero pereat, & is dehinc matri mortem afferat, ex culpa graviditatis mors erit, neque enim ulteriori indiget probatione, quod fetus in utero mortuus in evidentissimum discrimen, ac mortem matrem ut plurimum trahat, praesertim si diutius in utero commoretur.

Nota tamen, quod hic casus, & praecedentes ex abortus, partusve causa dici possunt: nam quoad praecedentes nulla intervenit haesitatio, quoad hunc vero sciendum, etiam absque eo quod mulier fecum ejiciat, si intra uterum moriatur, abortum fecisse dici posse, ut ex Hippocrati sententia probat Andr. Lamem. Anatom. lib. 8. quaestione 29. cum tamen in communi modo loquendi, abortum proprie nominemus factum ab utero non naturaliter, & suo tempore, sed a praeternaturali causa, & ante congruum tempus ab utero ejectum, quomodo-cunque nascatur vivus, aut mortuus. Fernel. Pathol. lib. 6. cap. 17. Alomar. in Praxis cap. 114. circa principium, non abs re potest hic casus ex causa praegnantiae dici.

Ceterum illud in hisce supra traditis regulis maxime adnotandum venit, eos, ut in hujus quaestionis principio admonui, non ita simpliciter locum habere, quin aliquando exceptionem patiantur. Praecipua vero, omnibusque communis exceptio ea est, quod non habeant locum, ubi prior aliquis morbus sua natura lethalis praecesserit, cujus veluti germina sint ea partus, causae partus, & praegnantiae symptomata, quae supra commemoravimus, ita ut originaria, ac primo movens causa subsequens mortis morbus ille, quisquis sit, dici possit, non vero partus, causa partus, ac praegnantia. Ut exempli gratia, febris acuta ac maligna factum ex sua natura vel interimit, vel corrumpit. Gal. Aph. comm. 5. Aphor. 30. Avic. 21. 3. tract. 1. cap. 1. Philon. lib. 6. cap. 20. quin etiam partum difficilem reddit, foecundas, ac puerperium retinet, & e contra aliquando immodicas purgationes eas provocat, neque absque ratione Gal. pro exemplo raro ac inaudito celebrat casum illum 3. Epidem. Aeg. 13. quod scilicet illa mulier gravida existens, & acuto morbo conflictata, tamen abortum non fecerit, quasi necessario gravida acuto morbo laborans abortire debeat. Itaque prior ac praecipua causa mortis in eo casu, si ea secuta fuisset, acutus morbus existimandus erat, abortio vero veluti soboles fuisset ejus morbi, & muliere illa in eo morbo defuncta, non ex abortione, sed ex acuto morbo successivae dicenda erat: abortio enim tunc solum tanquam concausa operata esset, mortem accelerando, sic & praegnantia sanationem magis magisque impediendo.

Neque aliter dicendum esset in casibus praegnantium in Thaso, de quibus Hipp. ibid. lib. 1. sect. 2. stat. 3. mentionem his verbis habet: In quas vero praegnantem morbus forte incidit, haec omnes, quod sciam, abortionibus periclitatae sunt; morbus enim ille ex sua natura occidebat etiam extra praegnantiam; nam, ut ibi enarrat, ex eo plures viri, quam mulieres obierunt, ita ut subsequens in praegnantibus

bus abortus, tanquam effectus erat praedicti morbi, & operabatur quidem aliquid, sed solum, ut dixi, tanquam concausa. Quandoquocumque ergo morbus acutus praecedat abortum, vel dispositionem aliquam praecedentem abortum, (ut ventris ac renum dolores, pondus, ac non consuetum frigus, & hujusmodi) vel partus difficultatem, vel puerperii retentionem, vel ejus superabundantiam, vel secundinae difficilem educationem, aut omnimodam retentionem, & reliqua in superioribus regulis enarrata, tunc casus pro exceptione non erunt, sed pro lucro, ut caeteri non excepti.

Contra vero, si morbus acutus ad haec supra commemorata consequatur: nam quemadmodum acutus morbus potest esse originaria causa eorum omnium, quae diximus, sic & horum quodlibet per se potest acutum morbum excitare. Ratio autem praedictorum est, quia semper in his casibus decidendis prima ac originaria, principaliorque causa est attendenda, tradunt ipsi DD. Malcaus. Consil. 120. num. 56. Vol. 1. Sord. conf. 301. num. 36. Vol. 3. Conf. 383. Vol. ead. & eandem attendere Rotam in hoc ipso casu dixit Boccac. de societ. num. 35. Et ead. Rota in Romana societ. apud Zaech. in dicto tract. de societ. decis. 89. num. 3. Vbi enim duo morbi simul concurrunt, qui unam eandemque causam habeant, & ad unum eundemque finem conspirant, unus se habet ut principalis, alter, ut ejus morbi accidens, & unus quidem per se erit causa mortis, alter vero ex accidenti: id enim, quod primo movet, per se movet, quod vero secundario, ex accidenti. Gal. de sympt. diff. cap. 1. transf. med. class. 3. Ergo ubi requiritur praecipua ac primaria subsequens mortis causa in praegnanante, & hujusmodi, semper ea attendenda, quae effectum per se causat, & non per accidens; si enim talis causa poterat talem effectum, mortem nimirum producere, mors supervenienti causae non est imputanda, quia cum, ut infra plenissime demonstrabitur, partus & praegnantia in casibus exceptis, vel excipiendis, debeant se habere, ut cause immediatae, ac per se, si prior morbus poterat causare mortem, erat respectu ejus effectus causa per se, ac immediata mortis, subsequens autem solum mediata, & per accidens, etiam si priori habilior esset ad interimendum, dummodo prior, ut dixi, ad id ipsum habilis fuisset.

Vnde est, quod non probatur mihi id, quod firmat Rota in supra citata decis. quod scilicet mulier magis praesumat ex abortu decessisse, quam ex febre: nam quod illa supponit, falsum omnino est, nimirum, quod abortus sit causa habilior ad mortem, quam febris: nam plures videmus ex abortu, & cum multo minori molestia salvari, quam ex febre acuta, qualis erat in eo casu; febris enim acuta causa est, & signum perniciosissimum. Gal. Aphor. comm. 4. Aphor. 37. & Hipp. 3. Epidem. tex. 3. Sunt autem, inquit, acutissimi, maximi, gravissimi morbi, ac praeter caeteris lethales in continua febre: abortus autem cum acutus morbus non sit, neque etiam dici potest esse habilior causa ad mortem adfiscendam, quam febris.

Siquidem comparatione facta inter duos morbos, de majori aut minori habitate eorum ad interimendum, illum proculdubio habiliozem esse pronuntiabimus, qui per se potest occidere, at comparatis inter se febre acuta, & abortu, febris acuta per se interimit, abortus non nisi cum comitem habuerit acutam febrem, aut cum alium quandam

morbum lethalem excitat, per se enim abortus lethalis non est, sed evadit aliquando talis ex concomitantia aliorum morborum ac symptomatum, ut ex febre acuta, ex dolore, ex inflammatione, ex sanguinis profluvio, ex retentione puerperii, & hujusmodi; simpliciter vero non magis lethalis est abortus, si ad simplicem abortum respicias, quam descensio inconcoctorum ciborum a stomacho, & idcirco videbis quotidie plures abortientes absque ulla noxia permanere, & vix ex ejus molestia lecto se continere; immo si ad id, quod plurimum fit, respicere debeamus, apertissime videbimus, ex abortu (licet sit quidem symptoma non contemnendum) plurimum tamen mulieres innoxie se habere, praesertim si recentior sit, ut tradit Roderic. a Castro lib. 4. de morb. mul. nam non negaverim multo majori discrimine teneri eas, quae provectiores fetus abortiunt.

Ad id ergo, quod in eadem decisione addit Rota, mortem scilicet censei ex superveniente causa evenisse, quando non permittit causa superveniens videri, an mors ex priori contingeret, respondeo, verum esse, quando prior causa impotens erat ad mortem adfiscendam, vel quando superveniens non habuit a priori immediatam originem; si enim prior causa ex sui natura poterat interimere, & subsequens ab ea habuit dependentiam, mors priori causa tribuenda; secus vero, quando vel prior causa non erat potens ad occidendam, vel subsequens ab ea non trahebat originem, ut in casu ab Hipp. enarrato lib. 3. Epid. sect. 3. Aeg. 2. de quo infra, in quo casu potest veteritari sententia Rotae, quia febris illa, qua detinebatur mulier, de qua ibi, lenta erat, nec poterat ullo modo, vel saltem non nisi longo tempore interimere; at superveniente puerperii retentione, & ex ea febre acuta excitata, mortem obivit; itaque in eo casu locum haberet Rotae opinio, quod mortis culpa in supervenientem causam, quia habilior ac fortior ad interimendum, esset rejicienda, at non sic in reliquis, quia priori morbo existente lethali, subsequens habet se, ut effectus prioris, sic etiam & mors.

Vnde est, quod similiter decidi comperimus in terminis vulneris, cum dubitatur, an quis ex vulnere, vel ex alio superveniente morbo decesserit; nam vulnere ex sua natura lethali existente, dubitationi non est locus. Ricc. collect. decis. par. 4. collect. 1456. haec tamen in seq. quaestione dilucidius pertractata, Lector humanissime, habebis.

S V M M A R I V M.

- 1 Primus casus pro lucro.
- 2 Verba in principio praenarratae historiae apposta quid importent.
- 3 Ex his, quae secundum Naturam fiunt, non causantur morbus.
- 4 Maxima differentia est inter morbum advenientem in partu, & morbum advenientem ex partu.
- 5 Quicumque morbus in partu adveniens usque ad triginta dies ex partu, & ejus causa est. Contr. ibid.
- 6 Puerperio naturaliter procedente, tamen in febre maxime ardenti, sanguinem mittimus.
- 7 Secundus casus pro lucro.
- 8 Praegnantia prius signis humores.
- 9 Humoribus accumulatio in praegnanante morbosa non est.
- 10 Praegnantia res est maxime naturalis.

- 11 Morbus, & morbi causas sunt præter naturam.
 12 Prægnantes habent sanguinem deteriore.
 13 In senibus plura naturalia sunt, quæ in aliis ætati-
 bus sunt præter naturam, & vice versa.
 14 Prægnantium incommoda sunt illis connaturalia.
 15 Nihil in his, quæ secundum naturam sunt, formi-
 dandum, aut lethale est.
 16 Prægnantium morbi morem excedentes occidunt, &
 quid tunc dicendum.
 17 Cognati morbi nihil mali prægnantibus afferunt.
 18 Prægnantium morbi naturalis morbi dicendi sunt.
 19 Prægnantia, & partus Naturam magnopere sati-
 gunt.
 20 Non potest naturale esse, quod naturam lædit.
 21 In multis naturalibus actionibus natura laborat.
 22 Actiones naturales cum motem exceperint, præter
 naturam evadunt.
 23 Tertius casus pro lucro.
 24 In prædicto casu unde locus sit exceptioni.
 25 Quartus casus pro lucro.
 26 Originaria causa attendenda, si modo influat in fu-
 turum effectum.

Casus pro lucro facientes.

QUÆSTIO V.

TAmetsi ex traditis regulis facillime in cog-
 nitionem venire quisque sit potuisset, quinam
 casus pro lucro facerent, nihilominus ut citiora
 evadant omnia, nonnullos casus hic ex Hippocr.
 Epidemias translato apponere decrevi, ut facilius
 in veritatis notitiam venire liceat; utque Medici,
 quibus nostra opinio contrariari videtur, prospici-
 ant, qui casus pro lucro esse debeant.

Primus ergo enarratur in 1. Epidem. Agr. 11.
 cuius historia ita habet: Dromeada conjugem,
 postquam filiam peperisset, cæteraque omnia rite
 atque ordine procederent, postmodum rigor cum fe-
 bre acuta præhendit. Primo statim die præcordii
 dolor invasit non sine stomachi fastidio, horrore,
 magnaue corporis incontinentia, neque iis, qui
 post consecuti sunt diebus somnum capere potuit.
 Spiratio magna, subitoque revulla, ac velut retracta
 fuit. postmodum eius diei, quo rigor coepit, ex alvo
 commode fercora processerunt; urinæ crassæ, al-
 bæ, turbulenta, cysiformi esse solent, quæ subse-
 derunt, ubi in matella multo tempore depositæ re-
 turbantur, neque subsidebant; noctu nihil dormi-
 vit. Tertio ad meridiem, novo suborto rigore, fe-
 bris acuta præhendit, urinæ similes, præcordii do-
 lor, stomachi fastidium, & nausea aderant, nox diffi-
 cilis fuit, neque dormivit, sudor per totum corpus
 frigidus diffusus est, statim tamen rursus ad calorem
 rediit. Quarto præcordii dolor aliquantum remisit,
 sed una cum capitis dolore gravitas adfuit, sopore
 nonnihil detenta est, nares paucum stillarunt sangui-
 nem, lingua valde resiccata, sitibunda fuit, urinæ te-
 nues, oleosæ, parum dormivit. Quinto siticulosa,
 nauseabunda, urinæ eadem, ex alvo nihil fecerunt, cir-
 ca meridiem valde deliravit, confestimque rursus
 parum ad intelligentiam rediit, ubi surrexisset, sopore
 detenta est, paulum perfraxit, nocte dormivit, de-
 liravit. Sexto die mane novus subortus est rigor, ce-
 leriterque recaluit, sudor toto corpore dimanavit,
 extrema frigecebant, deliravit, spiratio magna, &
 rara fuit, paulo post convulsionibus à capite subor-
 tis, celeriter defuncta est.

In hoc casu vides, Hippocratem, ut constaret, 2
 hanc ex culpa partus non decepsisse, in historiae
 principio verba illa apposuisse: Postquam filiam pepe-
 risset, cæteraque omnia rite, atque ordine proce-
 derent, ut demonstraret partum, & ad partum per-
 tinentia naturaliter processisse, morbumque ex eo-
 rum culpa non evenisse, quomodo enim ex partu,
 aut ex pertinentibus ad partum advenit morbus, si
 ea omnia rite, atque ordine, hoc est, secundum
 Naturæ præscriptum processerunt? Num ex iis, 3
 quæ secundum naturam sunt causari potest mor-
 bus? nequaquam, cum ergo in hoc casu nulla evi-
 dens culpa partus appareat, licet intra dies puerpe-
 rii defuncta mulier hæc fuerit, tamen, ex mea sen-
 tentia locum exceptioni non faceret: ego enim, ut
 alias dixi, maximam differentiam facio inter mor-
 bum advenientem in partu, & morbum evenientem
 ex partu, aut ex causa partus, quam differentiam
 non considerantes aliqui, omnem morbum in partu
 evenientem etiam post triginta dies volunt ex par-
 tu, & ex eius causa esse; cum tamen in praxi pateat, 4
 rationales Medicos contrarium tenere; quia ali-
 quando puerperio rite, ac naturaliter procedente,
 & puerpera febre ardente, aut simili laborante, non
 modo sanguinem mittimus, sed mittimus etiam ex
 superioriibus partibus, si in iis morbi causa existit,
 ita enim veram medendi, ac rationalem Methodum
 jubere probat firmissimis rationibus, multisque
 doctissimorum virorum auctoritatibus Lazar. in
 lib. de sct. Ven. in Cub. in puerper. cap. præcipue 8.
 & 9. & ratio est, quia neque partum, neque puer-
 perium curamus, sed febrim, ut docet apertissi-
 me Fernel. in Meth. med. lib. 2. cap. 8. si ergo non
 curamus partum, neque puerperium, ut ipse in-
 quit, signum est, ea omnia culpa, ac labe tunc tem-
 poris carere, morbum autem penes alias causas
 residere.

Secundus casus, qui pro exemplo adduci potest,
 enarratur lib. eodem hist. seu Agr. 13. quæ licet ex
 eo morbo convalescit, ponamus tamen, ut melius
 pro exemplo satisfaciatur, quod obierit. habet ergo,
 ut sequitur:

Mulier quædam trimestri fetu gravida, quæ in 7
 littore decumbebat, igne, hoc est, vehementi febre
 correpta est, statimque ex lumbis dolor invasit. Die
 tertio cervicem, & caput, circa jugulum, manumque
 dextram dolor occupavit, celeriter vero lingua vo-
 ce defecta est, manus dextra non sine convulsione
 elanguit, quale quid in partium resolutionibus, le-
 vibulque syderationibus contingere solet; deliravit
 prorsus, nox difficilis, & laboriosa fuit, neque dor-
 mivit; ex alvo biliosa, sincera, & pauca secesserunt.
 Quarto lingua vox soluta est, eorundem convulsio-
 nes, & undique dolores perdurabant, præcordia
 cum tumore dolor occupavit, somnum non capie-
 bat, prorsus deliravit, alvi perturbatio aderat, urinæ
 que tenues, nec probati coloris reddebantur. Quinto
 febris acuta præhendit cum præcordiorum dolo-
 re, penitus deliravit, alvi recrementa biliosa erant,
 sub noctem sudor obortus est, & à febre vindicata.
 Sexto ad mentem rediit, allevarunt omnia; ad ju-
 gulum vero sinistram perseverabat dolor, sitibunda
 erat, urinæ tenues reddidit, neque quievit. Septi-
 mo tremor corripuit, aliquantulum soporata est;
 nonnihil juguli, & brachii sinistri dolor persevera-
 vit, cætera vero allevarunt, ad se plane rediit. Tri-
 bus autem diebus defecit febris, ab eaque immuni-
 visa est. Undecimo rediit, & novo insuper orto ri-
 gore,

Quæstio V.

De morte, causa Partus.

gore, febris vehemens corripuit, ad decimum vero
 quartum diem biliosa, flava crebra vomitione refusa
 sunt, obortoque sudore à febre judicatione est li-
 berata.

Ponamus ergo, quod ex hoc morbo mulier hæc
 obiisset, annue, oblectro, unde velis morbi hujusce
 culpam ac causam penes prægnantiam præcipue
 ac primario residere, cum nihil quicquam prægnan-
 tia mulierem illam læserit? Dices, prægnantiam in
 causa fuisse, ut humores pravi, ac multi in ejus cor-
 pore accumulati fuerint, ex his autem morbum esse
 procreatum, atque hoc pacto evenientis morbi om-
 nimodam culpam solius prægnantiæ fuisse.

9 Respondeo, quod humorum accumulatio in
 prægnante per se morbosa non est; alias enim cum
 in omni prægnantia ea humorum aggregatio fiat,
 omnis prægnantia vel morbus esset, vel mor-
 bi causa, quod falsum omnino est, cum prægnan-
 tia, ut patet, & omnibus in confesso est, & supra
 satis superque probatum, res sit maxime natura-
 11 lis, morbus autem, & morbi causa res sint præ-
 ter naturam, ut milles docuit Gal. præcipue ve-
 12 ro 1. & 2. Meth. Etiam si ergo prægnantes sangui-
 nem habeant deteriore, & non purum, ut Gal.
 comm. 1. de Nat. hum. tex. 27. fatetur, & comm. 3.
 de morb. Vulg. lib. 3. Agr. 2. & elicitur ex Hipp. in
 1. de morb. mul. tamen non minus naturalis est illis
 hæc sanguinis impuritas, quam multa non diffimilia
 naturalia sunt senibus, in quibus quamplurima
 13 comperies, quæ in aliis ætatibus præternaturam es-
 sent, in ipsis vero connaturalia sunt, & sic etiam
 multa aliis ætatis sunt naturalia, quæ senibus non
 nisi præter naturam institutum acciderent.

14 Incommoda igitur, & morbi, quibus pleræque
 prægnantium detinentur, præter naturam non sunt,
 sed naturales. Vgo Senen. in art. par. Gal. cap. 2. par. 2.
 vers. 2. dubitatur. Cagna. in lib. de mor. caus. par. circa
 princ. Quamdiu vero hæc incommoda, affectus,
 symptomata seu morbi, quibus affliguntur præ-
 gnantes, suum morem servabunt, prægnans ab om-
 ni periculo immunis omni ex parte erit: nihil enim
 15 in his, quæ sunt secundum Naturam, neque formi-
 dandum, neque lethale contingit. Hipp. in lib. de
 diob. decret. in princ. quod etiam optime demon-
 strabat Plato in Timeo in f. At si suum morem præ-
 tergradiantur, tunc naturalem statum mutant, af-
 16 fectus illi in præternaturalem abeunt, & facile oc-
 cidere possunt; tunc autem majorem humorum
 colluviam ac impuritatem, quam naturalis præ-
 gnantis status requirit, in ejus corpore aggrega-
 tam esse constat; at ejus rei causa non fuit, ne-
 que dici potest fuisse prægnantia, ex qua nullus nisi
 levis, & minime lethalis affectus causari assolet;

17 & idcirco Hipp. in lib. de Nat. Puer. ex cognatis
 morbis prægnantium (quales sunt, quos familiares
 vocabat ipse 3. Epid. & Arist. 3. de hist. Anim.
 cap. 4. & quos etiam idem Hipp. 6. Epid. sct. 8.
 tex. 30. & 2. Pred. post princ. connaturales nomi-
 nabat) nullum malum prædicat, sed ex non cogna-
 tis: Si enim, inquit, mulier uterum gerens morbo
 aliquo minime cognato laboret, in partus purga-
 tione perit, si qui ergo morbi prægnantiam conco-
 18 mitentur, si naturales morbi dicendi, ut de senec-
 tute firmabat Arist.

Neque dicas, id veritatem non habere ex eo,
 19 quod prægnantia, & partus ipsam Naturam maxi-
 mopere fatigant ac exagitant, & idcirco non posse
 20 esse naturale id, quod naturam ipsam lædit: nam

si multa alia, quæ maxime ex Naturæ intentione
 sunt, contempleris, videbis etiam in his non le-
 viter interdum ipsam laborare, ut in denticum emul-
 sione, in menstruorum purgatione, in mictione, in
 dejectione, in fame, in siti, & hujusmodi; quæ ta-
 21 men omnia adeo naturalia sunt, ut per ipsa Natura
 22 conservetur, quamdiu naturalem morem non exced-
 unt; sic etiam, & non aliter de prægnantia, &
 partu dicendum, in quibus si morbi non ex eviden-
 ti eorum culpa pullulent, non sunt illis tribuendi,
 neque ab illis primariam, ac immediatam causam
 habuisse firmandum est. Quamobrem Rotam in
 aliis citata decif. non bene proflus judicium tu-
 lisse constat, cum casum illum pro exceptione even-
 nisse voluerit; nam prægnantia ibi habuit se tan-
 quam remota causa, & clare patuit in ea ærotante
 multo majorem humorum accumulationem esse
 factam, quam naturaliter prægnantiæ conveniat,
 unde patet culpam morbi non fuisse penes præ-
 gnantiam, sed penes ejus subjecti impuritatem, at-
 que ea ratione casum illum pro lucro omnino fuisse:
 & licet sciam Reverendis. ac Excellentiss. D.
 meum Cynthium Clementem (quem alias hono-
 ris causa in hisce quæstionibus nominavi) in
 contrariam abiisse opinionem, & favorabilem sen-
 tentiam à Rota reportasse, tamen certo certius
 scio, illum pro humanitate, quam in eo semper ex-
 pertus sum, non ita ægre, ut nonnulli fædiant, su-
 finire, ut quisquis sit pro veritate etiam contra
 suam opinionem disputare possit, ejusdem verita-
 tis indagandæ gratia; immo id ipsum illi & proba-
 ri, & summo opere arridere notam habeo, pleris-
 que vero contra præceptorum auctoritatem loqui
 piaculum est, namque suspensum extra præcep-
 toris sententiam vagantem, quasi idem sit philoso-
 phari, ac præceptoris mendicatas opiniones de
 verbo ad verbum mente tenere, & ne latum qui-
 dem unguem ab eis sese avertere; sed hæc obiter,
 licet fortasse non extra rem, dicta sunt.

Sed jam tertium casum proponamus, qui enar-
 23 ratur sept. Epid. trans. med. & habet ita: Ad ven-
 giliarum occasum Olympiadæ uxorem octo mensi-
 bus utero gerentem ex casu febris acuta corripuit,
 lingua æstivans, sicca, aspera, pallida, oculi pallidi,
 corpus mortuo simile, abortu quinto die absque
 labore est liberata, & somnus, ut videbatur, cum
 sopore adfuit; sub vesperum cum excitaretur, non
 sentiebat, sternutamentum scienti medicamento
 cessit, potionem recepit, & succi prisanæ nonni-
 hil, potionem deglutiens aliquantulum tulsiit; vox
 soluta non erat, neque ipsa quicquam convalesce-
 bat, oculi demissi erant, spiratio sublimis, quæ na-
 ribus trahebatur, color pravi, sudor pedes & cru-
 ra, cum morti esset proxima, occupabat; mor-
 tua est.

In hoc casu dubitari posset, an fieret locus excep-
 24 tioni, ac profecto affirmative esset dicendum,
 non tamen ex hoc capite, quod mors ex prægnan-
 tia contingisset, sed quod ex vi externa, nimirum ex
 casu; atque idcirco hic eum appofui: nam pone, fe-
 brem ex alia causa contigisse, quæ externa non fue-
 rit, casus jam pro lucro esset, etiam secuto abortu,
 nam abortus ad febrim acutam ex sua natura le-
 thalem esset consecuta. Possimus & hic historiam
 uxoris Philini apponere, quam supra pro exceptione
 adduxi, Galeni sententiam secutus, qui puerpe-
 rii retentionem febrim præcessisse voluit: nunc au-
 tem Cagnati præceptoris mei sententiæ adherentes,
 1 3 demus,

demus, quod febris præcesserit, dehinc ad illam secuta fuerit puerperii retentio, hac enim ratione casus pro lucro erit, qui talis est.

- 25 Philini uxorem in Thaso, quæ filiam pepererat, cum ex Naturæ præscripto purgationes procederent, cæteraque leviter haberet, decimoquarto post partum die ignis, hoc est febris vehementissima cum rigore apprehendit. Huic circa exordia oris ventriculi dolor contigit, & præcordiorum dextrorum, locorum muliebrium dolores, voce defecta est, ex subdito autem pello ista quidem allevata sunt, capitis vero, & cervicis, lumborumque dolores perseverabant, somni non aderant, extrema frigida, sitibunda erat, alvus adusta, pauca demittebat, urinæ tenues, & per initia decoloræ. Sexto die ad noctem multum deliravit, rursusque ad intelligentiam rediit. Septimo siticulosa, dejectiones biliolæ in plenum, & affatim coloratæ. Octavo, novo rigore suborto, febris acuta apprehendit, convulsiones multæ non sine dolore; multum deliravit; glande subdita, ad desidendum exurrexit, multaque prodierunt cum biliolo affluxu; somnum capere non poterat. Nono convulsiones. Decimo aliquantulum mente constabat. Undecimo dormivit, omnia in memoriam subierunt, sed statim rursus deliravit; convulsa autem urinam consertim multam reddidit, raro ab iis, qui affidebant, admonta crassam, albam, quale quid in subdidentibus urinis visitur, quæ longo intervallo in matula depositæ returbantur, eaque non subsidebant, sed colore, & crassitudine veterini generis urinas referebat; atque istiusmodi fuerunt urinæ, quas videre licuit. Ad decimumquartum diem totum corpus palpitationes occuparunt, multum loquebatur, aliquantulum mente constabat, sed consertim rursus desipuit. Circa decimumseptimum voce defecta est. Vigesima obiit.

Patet in hac historia, neque difficilem partum, neque secundinæ difficilem educationem, neque ejusdem retentionem, neque item retentionem puerperii (si Cagnato adherere libeat) neque quicquam eorum, quæ ad partum pertinent, potuisse primum febrem causare. Culpa ergo febris non est in partum rejicienda, & consequenter, neque culpa subsecutæ mortis: etiam si enim retentio puerperii & febrem adauxerit, & mortem acceleraverit, tamen quia ea ad febrem subsecuta est, ut Cagnato placet, in consideratione hic non habenda, quia prima ac originaria causa attendi debet, dummodo influat in futurum effectum, & possit mortem causare, ut in seq. quæstione plenissime exponemus.

Ex his ergo historiis (quæ tamen pro exemplo adductæ sunt, etiam si difficultatis aliquid nonnullis excitare possent) cæteros similes casus venari licebit, in quibus lucro, non vero exceptioni locus esse debeat, omnino enim concedendum est, dari tales casus, qui non ex partu, aut prægnantiæ primaria culpa eveniant; qui tamen eventum minime possibiles Cagnato videntur, quasi prægnans, aut parturiens non possit ex alio morbo, quam ex prægnantiæ, vel partus defectu interire, aut veluti prægnans ac parturiens, si ex prægnantiæ, aut partu in morbos non laberentur, & interirent, omnino immortales ac imparibiles existerent; quod, an ita sit, ipse videat, judicetque.

S V M M A R I V M.

- 1 Culpa mortis aliquando tota partus & prægnantiæ est, aliquando vero non.
- 2 In quibus casibus solus partus & prægnantiæ culpanda.
- 3 Duo eventuum genera in prægnante & parturiente considerata.
- 4 Casus ex partu & prægnantiæ immediate dependentes, locum exceptioni faciunt.
- 5 Immediate causam in omnibus attendam Iurisperiti.
- 6 Immediate causa quid.
- 7 Causa immediata posita, ponitur effectus, atque ea cessante, cessat effectus.
- 8 In quibus casibus partus & prægnantiæ sint immediate causæ succedentis mortis. Et in quibus non, num. seq.
- 10 Partus & prægnantiæ debent esse causæ proximæ mortis.
- 11 Causa proximæ eadem est cum immediatæ.
- 12 Partus & prægnantiæ debent esse causæ finales mortis.
- 13 Causa finalis quæ.
- 14 Omnes causæ agunt gratia causæ finalis.
- 15 Exemplum in casibus exceptionis. & num. 22. 24. & 28.
- 16 Causa finalis est fons aliarum causarum.
- 17 Causa finalis est aliarum causarum causa.
- 18 A causa finali omnia appellari conveniunt.
- 19 Ob causam finalem immediate fit id, quod fit.
- 20 Causa finalis non est propter aliam causam.
- 21 Omnes causæ sunt propter finalem.
- 22 Causa finalis est sola causa.
- 23 Non satis est in casibus excipiendis, ut partus vel prægnantiæ sint mediata causæ mortis.
- 24 Causa mediata non meretur nomen causæ, sed occasionis. Sic & causa remota, num. 30.
- 25 Mediata causa quæ.
- 26 Partus & prægnantiæ non debent esse causæ remotæ mortis in casibus exceptis.
- 27 Occasiones dicuntur parvæ causæ.
- 28 In quibus casibus partus & prægnantiæ sint remotæ causæ mortis.
- 29 Partus & prægnantiæ non debent esse impulsivæ causæ succedentis mortis.
- 30 Impulsivæ causæ cessante, non cessat effectus.
- 31 Effectus nullam habet dependentiam a causa impulsivæ.
- 32 Impulsivæ causæ facit effectum solum esse facilius.
- 33 Impulsivæ causæ coadjutrix dicitur.
- 34 In quibus casibus partus & prægnantiæ habent se ut impulsivæ causæ subsequenti mortis. & num. 43.
- 35 Impulsivæ causæ est causa abusivæ.
- 36 Impulsivæ causæ est semper concussiva.
- 37 Impulsivæ causæ habet dependentiam semper ab alia.
- 38 Impulsivam causam non habent in consideratione Leges.

Partus & prægnantiæ in casibus exceptionis quomodo debeant esse Mortis causæ.

Q U Æ S T I O V I.

Sed ut magis magisque rei veritas innotescat, videamus jam ipsorum Iureconsultorum circa eam rem definitionem; nam penes illos, ut qui Iustitiam

Quæstio VI.

De morte, causa Partus.

stitiam ministrant, plena potestas residet talia declarandi, ergo ex superioribus manifestum est, quod partus & prægnantiæ, cæteraque ad illa pertinentia aliquando ita sunt eventus mortis causæ, ut tota culpa penes illa resideat, neque alia causæ, nisi ab eis originem habeat, ab eisque omnino dependeat, culpari possit, aliquando vero alias causas ad partum & prægnantiæ accedere, quæ & ipsa labefactant interdum, & præternaturalia reddunt, & præcipuam culpam eventus mortis habent.

Nam nullus hoc negare potest, cum ubi solus partus difficilis fit, ubi sola retentio puerperii, & huiusmodi quicquam agit, solus partus difficilis, aut puerperii retentio culpanda, absque eo quod aliam causam acculemus, etiam si ad hæc, & febris, & dolores, & inflammationes, & similia quædam subsequantur, ubi vero febris, vel simile quid in partu, aut prægnantiæ primo absque ullo partu, aut prægnantiæ vitio eveniat, culpari etiam posse febrim, & huiusmodi, licet etiam partum & prægnantiæ culpa carere nolis.

His ita se habentibus, hæc duo eventuum genera in prægnante, aut parturiente considerata sunt, nimirum eorum unum, quorum tota culpa ita penes partum & prægnantiæ residet, ut partus & prægnantiæ solæ ac immediate causæ eorum sint, alterum vero eorum, quorum culpa (etiam si contendas partim esse penes prægnantiæ & partum) principaliter tamen & originarie ab alia causa dependet, ita ut in primo genere partus & prægnantiæ immediate agant, in secundo non immediate, sed per præcedentem morbum.

Iuxta hanc ergo considerationem verba contractus ita intelligi debere statuerunt Iureconsulti, ut qui casus ex prægnantiæ & partu immediate dependent, locum exceptioni faciant, qui vero non immediate pro lucro eriant, & non absque ratione, cum in cæteris etiam omnibus immediatam causam leges attendant. l. Sed si plures. §. in Arrogat. ff. de vulg. & pup. Traq. in tract. cess. caus. limit. 20. numero sexto. Rotam noviss. decis. 304. numero quinto, part. 1.

Est autem immediata causa, prout ipsi Legumperiti declarant, illa sine qua effectus sequi non potest (omittam enim pro nunc Philosophorum, & Medicorum in hac re auctoritates) Traq. eod. tract. limit. 20. num. 18. Sarda. conf. 312. num. 23. tom. 3. Nam causa immediata posita ponitur effectus, eaque cessante, cessat item effectus. Traq. ubi supra num. 1. Si ergo casus prioris ordinis accipias, ut verbi gratia mulierem ex mera difficultate partus obentem, videbis immediatam mortis causam fuisse eam partus difficultatem, cum ea posita secuta sit mors, nam & ea sublata cessabat mortis effectus; at si casus secundi ordinis consideraveris, & prægnantem mulierem ex acuta febre defunctam, manifestissime comperies, prægnantiæ non potuisse esse immediatam febris illius aut mortis causam, nam & ea posita non sequebatur mors, neque ea sublata cessabat effectus mortis, siquidem & ad febrem malignam atque acutam subsequi poterat, quod si dicas, febrem acutam facilius interficere prægnantem, quam non prægnantem, ego nil moror, neque enim attendi debere declarant Iureconsulti, ut infra clarissime patebit.

Præterea id ipsam apertius declarant dicentes, quod in casibus exceptionis partus & prægnantiæ sunt causæ proximæ subsequenti mortis; est enim

causæ proximæ eadem cum immediatæ. l. scilicet qui in eo. §. 1. ff. pro socio. ex hoc significans id, quod sæpe jam dixi, effectus mortis in casibus excipiendis debere totaliter, & omni ex parte à prægnantiæ & partu dependere, ita ut præcipuam ac primariam originem ab illis habeant, non vero ab aliis quibuscunque causis.

Quinimmo addiderunt, ad effectum eundem excipiendi debere partum & prægnantiæ esse finales causas mortis, sumpto enim nomine finalis causæ in eo sensu, quem ipsi suo loquendi modo intelligunt, manifestum omnino fit, quales casus excipiendi debeant, & quod non omnes promiscue: hoc enim clare patebit, si ipsius finalis causæ proprietates ab ipsis allatas inspexerimus, quas exemplificare in allatis casibus licebit.

Primo enim causam finalem eam esse dicunt, quæ per se infert in quemlibet effectum. Traq. ubi supra. limit. 1. num. 25. & merito, quia ejus gratia omnes causæ agunt. Arist. Moral. Nicom. lib. 1. cap. 7. 14. Vides autem in casu illius, quæ ex sola difficultate partus obiit, eam partus difficultatem per se inferre in mortem, in prægnante vero, quæ ex acuta febre obiit, prægnantiæ non per se inferre, sed per accidens, ac mediante febre; ergo prior casus, ubi difficultas partus fuit finalis causa mortis, erit per exceptionem, secundum nequaquam, quia prægnantiæ finalis causa ibi non est.

Secundo finalem causam dicunt esse fontem aliarum causarum. Bald. in l. Eam quam. C. de fideicom. vers. venio adnotat. & recte ob id Traq. ibid. limit. 17. 1. num. 5. dicebat, eam esse aliarum causarum causam, quamobrem jure merito ab ea omnia appellare convenit, cum sit dignior omnibus causis. Aristot. 2. de Anim. text. 133. & ibi Averr. in comm. ob eam ergo immediate fit id quod fit. Traq. limit. 19. 1. num. 9. nam ea non est propter aliam. Averr. 3. 20. Metaph. text. 8. sed aliæ propter illam. idem 3. ejusdem text. 3.

In casu ergo difficultatis partus, ea difficultas fons est & origo eorum omnium, quæ subsequuntur, ut doloris, febris, inflammationis, deliqui, & huiusmodi; contra in febre acuta prægnantem obidentem prægnantiæ per se non est causa febris, sed febris est quidem causa per se mortis, quemadmodum & eorum omnium quæ eveniunt, fons est & origo, ut abortus, delirii, aliorumque omnium symptomatum, quæ & febrem concomitantur, & ægros ad interitum perducunt.

Tertio finalem causam eam proprie dici affirmant, quæ sola causa est, non autem concausa. Traq. ubi supra. limit. 22. num. 3. In casu vero difficultatis partus vides, eam fuisse per se solam causam, in febre in prægnante vides, quod etiam si prægnantiæ accules, tamen sola causa non est, sed concausa, quia à febre acuta primo ac per se dependent omnia, quæ in prægnantiæ rejiciuntur.

His quoque non contenti Iureconsulti, ut in re dubia nihil relinquatur, quod obcurum remaneat, postquam declararunt, verba contractus debere intelligi, ut supra diximus, nimirum, ut partus & prægnantiæ sint in casibus excipiendis causæ immediate, proximæ, & finales mortis, id ipsum magis patefecerunt dicentes, non satis esse in prædictis casibus, ut partus & prægnantiæ sint causæ mediata, cum tales non mereantur nomen causæ, sed potius occasionis. Mohed. decis. 6. alias 3. de præbend. numero 2. nam causa mediata est, quæ non

27 per se, sed per aliud operatur, ut patet. in casu ergo
 28 difficultatis partus illa per se operatur, in febre acuta
 prægnantis, prægnantia per se non operatur, sed
 mediate, & occasiois potius nomen sibi vindicare
 debet, quam causæ.
 29 Secundo addunt, quod non debeant esse causæ
 remotæ; nam & hæ occasiois nomen merentur po-
 30 tius, quam causæ. *Tiraq. ubi sup. limit. 20. num. 3. &*
limit. 13. num. 8. occasiones autem ob earum agendi
 31 *insufficienciam vocabat Gal. comm. 1. in 3. de morb.*
vulgar. Aeg. 3. tex. 15. & comm. 3. ejusdem tex. 22.
 32 *parvas causas, quasi insufficientes ad effectum pro-*
 33 *ducendum, quemadmodum ergo in priori casu partus*
 34 *difficultas est causa proxima, sic in posteriori*
 35 *prægnantia est causa remota, & occasioem potius*
 36 *præbet morbo, quam verè illum causet.*
 Denique nolunt admitti Iurisperiti inter casus
 exceptionis eos, in quibus partus, prægnantia, &
 hujusmodi, habent se ut causæ impulsivæ morbi,
 aut mortis, cujus quidem causæ multas assignant
 proprietates de directo proprietatibus finalis causæ
 oppositas, ut videre potes.
 Nam quemadmodum finali causa cessante, cessat
 effectus; ita contrarium evenit de impulsiva. *Glo. in*
l. Cum ancillam. C. de condit. ob caus. dat. Glo. Instit.
de miss. testam. §. Illis autem. Cognol. in Auth. ex
caus. c. de lib. præf. num. 79. Tiraq. qui quampluri-
 35 *mos citat in sepe allegato tract. limit. 1. num. 1. Ca-*
 36 *strac. de societ. cap. 18. num. 16.*
 Secundo, sicuti effectus dependet à finali causa,
 cum ea sit causa principalissima, sic è contrario nul-
 lam habet dependentiam ab impulsiva, nec in ea
 fundatur. *Tiraq. limit. 1. num. 3. Castrac. ibid.*
 Tertio, finali causæ effectus immediate succedit,
 vel est in proxima potentia ut succedat (hoc enim
 satis est ad constitutionem ejus causæ) Impulsiva
 vero solum facit eum esse facilius, & nihil operatur
 præterquam ad bene esse. *Tiraq. ubi sup. limit. ead.*
num. eod. & num. 88. Castrac. de soc. ubi sup. quamob-
 37 *rem Gal. in Introd. cap. 8. talem causam coadjutri-*
 38 *cem appellavit, quam quidem morbum sua virtute*
 39 *efficere non posse dicebat, sed alteri auxiliari. Pla-*
 40 *to vero in Dialog. de Regno ante med. non secus ac*
 41 *Gal. hanc causam adjuvantem nominat, & non caus-*
 42 *sam, sed potius concausam.*
 In propositis verò casibus vides partus difficulta-
 tem per se mortem accerere, prægnantiam vero
 non, sed tamen auxiliari morbo, seu aliis quibus-
 cunque causis, ex quibus dependeat morbus, quin
 etiam ad partus difficultatem vides effectum vel im-
 mediate succedere, vel esse saltem in proxima po-
 tentia ut succedat; ad prægnantiam vero non, sed
 operari tantum, ut effectus ille facilius eveniat.
 Quarto, sicuti finalis causa est proprie ac vere
 causa, & idcirco eam primam ac maxime princi-
 39 *pallem dicebat esse Gal. de causis. Procat. capite 1.*
 40 *vers. fin. class. 3. sic impulsiva abulive causa est. Ti-*
 41 *raq. ubi proxime num. 5.*
 Quinto, causa finalis est sola causa, impulsiva ve-
 40 *ro est solummodo concausa, impellens, fovens, &*
 41 *irritans finalem, facitque, ut supra dixi, tantum ad*
 42 *bene esse.*
 Ultimo, causa finalis à nulla alia causa depen-
 dentiam habet, sed cæteræ omnes ab ipsa, impulsiva
 semper subsequitur ad aliam causam, & ab ea de-
 42 *pendentiam habet, unde jure merito eam in confi-*

deratione non habent Iureconsulti, sed finalem. *Ti-*
raq. ubi supra num. 3. Makvas. conf. 126. num. 81. vol.
1. Menoch. conf. 41. num. 16. Tom. 1. Gratian. dis-
 43 *cept. forens. cap. 558. num. 23. tom. 3.*
 Itaque in difficultate partus facile vides eam diffi-
 cultatem fuisse propriam ac primariam mortis causam,
 in casu vero prægnantis ex febre decedentis
 vides, prægnantiam proprie non fuisse causam mor-
 tis, sed febrim: sic in priori casu difficultatem par-
 tus fuisse solum causam, atque à nulla alia originem
 habuisse, unde ea mereri debet nomen finalis causæ,
 in posteriori vero prægnantiam fuisse concausam,
 & si quid operata est, ita ut causæ nomen
 mereatur, tamen non mereri finalis causæ nomen,
 attenda Iurisperitorum in hac re declaratione.

S V M M A R I V M.

- 1 Primus dubitandi casus, quem decide ut num. seq. & num. 6. vide nota num. 3.
- 4 Infirmae mulieres non sunt prægnantes. amplius ut num. 5.
- 7 Secundus casus, quem decide ut num. seq. contrarium num. 9. distingue ut num. 14.
- 10 Adveniente nova causa, morbus non erit recidiva.
- 11 Morbus, & recidiva habent unam eandemque causam. & num. 28.
- 12 Recidiva fit ex reliquiis prioris morbi.
- 13 In recidiva idem morbus revertitur.
- 15 In hoc casu 2. si secundus morbus est recidiva, originaria ejus causa videtur fuisse partus, aut prægnantia.
- 16 Non potest dici sanatus is, in quo adhuc reliquæ prioris morbi aservantur.
- 17 Recidiva cognitio ex quibus habeatur.
- 18 Ex solutione prioris morbi quomodo cognoscatur recidiva.
- 19 Ex statu ægrotantis ante adventum secundi morbi quomodo cognoscatur recidiva.
- 20 Sanatus quando quis dicitur.
- 21 Ex tempore intermedio inter priorem morbum, & posterioriorem quomodo habeatur recidiva cognitio.
- 22 Reliquia prioris morbi cito faciunt recidivam.
- 23 Ex ægriitudinum specie quomodo cognoscatur recidiva.
- 24 Posterior morbus etiam si sit contrariæ speciei, tamen potest esse prioris recidiva. & num. 29.
- 25 Nonnulli morbi in contrariis dispositione ægros trahunt.
- 26 Rote præsumptio, quod secundus morbus sit recidiva, reprobat. declaratur num. 31.
- 27 Secundus morbus potest esse ejusdem nature cum priore, & non habere eandem causam.
- 30 Prioris morbi causam cessasse quid probet.
- 32 Tertius casus, quem decide ut num. seq.
- 34 Frustra, existentibus causis morbi evidentibus, alia perquirimus.
- 35 Quartus casus, quem decide ut num. seq. & declaratur ut num. 36.
- 37 Equitas respicienda, & fraudis occasio tollenda.
- 39 Quintus casus. vide numero seq. decide tamen ut num. 41.
- 42 Sextus casus. decide ut num. seq.
- 44 Ob individuum multitudinem casus possunt in infinitum variari.

Casus aliqui dubii proponuntur, ac resolvuntur.

Q V A E S T I O VII.

Quamquam universalibus illis regulis supra in
 quæst. quarta traditis, ac deinceps historis,
 quas in quæst. quinta enarravi, omnes casus pæne e-
 ventu possibiles comprehendere possunt, tamen quia
 in particularibus solent plurimum ita variari, ut du-
 bium excitare levi negotio possint, ut illud omni-
 mode diluamus, nonnullis insuper casus hic propo-
 nam, qui pro reliquorum regula inservant, & ex
 quibus, si qui alii dubii existant, facile decidentur.

- 1 Primus casus proponitur à Cagnato in libello sepius
 citato de mort. caus. part. in fin. & est hujusmodi:
 Mulier ex utero laborans concipit, & abortu, vel
 partu secuto, ex eodem morbo in partu lecu-
 to, vel abortu perit; dubitari potest hic, num
 exceptioni, vel lucro locus dandus sit. Ponamus
 autem casum de quo Hipp. lib. 2. de morb. mul.
 nimirum, quod mulier aliqua fluore muliebri d.cto
 laboreat, & concipiat, ac in partu pereat, ut eve-
 nire tradit Hipp. in his verbis: Quod si utero con-
 ceperit, morbus revertitur, quo casu perit. (licet
 non dixerit hic Hipp. eam in partu perire, sed quan-
 docunque ex ejus morbi reverfione.)
 2 Respondet Cagnatus, quod hic casus est pro ex-
 ceptione, ut omnes apud ipsum sunt, & rationem
 esse dicit, quia prior morbus, seu causa insufficientis
 erat ad adificendam mortem, & ideo non esse at-
 tendendam concludit.
 3 Nota, quod cum proponitur mulier ex utero la-
 borans, quæ concipiat, proponitur quid eventu
 4 valde difficile, non enim solent prægnantes fieri mu-
 lieres infirmæ; notissimum est nobis Medicis, & fir-
 5 mant etiam ipsi Iureconsulti. *Rota in Romana societ.*
offic. Ven. 11. Januarii. 1619. coram Cardin. Sacratore,
 quod multo magis procedit, ubi ex utero tantum in-
 firmæ, quod apud nos probatio: non eget, & faci-
 unt multæ Hipp. aut Toritates in libb. ad mulieres
 pertinentibus, & *Aphor. lib. 5. Aphor. 62. & alæ,*
 quas hic adducere minus necesse est; neque enim
 proponit Cagnatus morbum ita levem, quin non
 potuerit longo saltem spatio inerrare; ut tamen
 quomodocunque, casu eveniente, licet eventu sit
 6 difficillimus, locus exceptioni fiet, propter eandem
 causam, quam affert Cagnatus.
 7 Secundus casus affertur ab eodem Cagnato ibi-
 dem, & habet, ut sequitur: Mulier ex partu, aut præ-
 gnantia morbum aliquem contrahit, & ex eo opti-
 me, ac omni ex parte sanata, aliquanto dehinc in-
 terjecto spatio, in eundem morbum recidit, & ex
 eo denique perit.
 8 Respondet Cagnatus, quod, nisi constet adve-
 nisse novam causam, exceptioni debeat esse locus
 9 in hujusmodi casu. Ego in contrarium sententiam
 venire, licet multum urgeat apud me præcepto-
 ris mei auctoritas; ratio autem est, quia quemad-
 modum, ut ipse inquit, difficillimum est probare
 non advenisse novam causam, ita, inquam, facili-
 mum est probare, advenisse; & tamen etiam si
 probari posset, nullam accessisse novam causam
 non imputandus esset partus, aut abortus subsecutus
 mortis, quia in eo casu partus, & abortus essent so-
 lummodo causæ remotæ, neque operarentur ut
 proximæ, & sic in consideratione non essent ha-

bendæ: nam & ipse Cagnatus fatetur, partum, &
 prægnantiam respectu posterioris morbi esse remo-
 tiores causas.
 Et advertet, quòd si ponis posse accedere novam
 10 causam, ea adveniente, nunquam morbus poterit
 dici ex recidiva contigisse: nam morbus, & recidi-
 11 va habent unam atque eandem causam, quia recidi-
 12 va fit ex reliquiis præcedentis morbi. *Hipp. Aph. lib.*
2. Aphor. 12. & 2. de morb. vulg. sect. 3. Avic. 2. 4.
tractat. 1. cap. 95. Et ex Iureconsultis Ripa in tract.
de pest. partic. 2. partis ultimæ num. 140. unde idem
 13 *morbus dicitur facere recidivam. Hipp. de Int. af-*
 14 *fect. in princip. Morbus enim, inquit, reverfionem*
 15 *faciens magis, quam ab initio urget.*
 Potes ergo ex his in proposito casu distinguere, si
 14 libet, nam si ponis, quod secundus morbus sit pro-
 pagato & germine prioris, ita ut Recidivæ nomen
 mereatur, tunc aliquod dubium ex hoc casu insur-
 15 gere possit; sin minus, locus dubitationi nullus erit:
 nam videtur in casu, quòd secundus morbus esset
 prioris recidiva, or gnamiam causam mortis fuisse
 partum, & prægnantiam; his enim ablatis, mors
 non successisset; & tamen hoc non tolleret omnem
 difficultatem, quia respectu prioris morbi partus, &
 prægnantia essent quidem originariæ ac proximæ
 causæ, sed respectu posterioris minime; immo eo
 ipso, quòd ponis, hanc sanatam fuisse, adimis om-
 nem vim efficientis causæ partus, abortus, aut præ-
 gnantia, cessatque omnis earum causarum in futu-
 ram mortem influxus, & ex necessitate, si dicis esse
 16 sanatam, debes concedere advenisse novam morbi
 causam, neque enim sanatum dici potest id, in
 quo reliquæ antecedentis morbi adhuc conser-
 vantur.
 Sed dices, quandonam secundus morbus debet
 dici novus, aut quando prioris recidiva? Respon-
 deo, quod recidivæ cognitio ex quatuor potissi-
 mum rebus habetur, ex modo scilicet solutionis
 17 prioris morbi, ex ægrotantis statu inter unum &
 18 alium morbum, ex tempore, quod intercedit in-
 ter priorem & posteriorem ægriitudinem, & ex
 specie ipsarum ægriitudinum.
 Ex modo solutionis prioris morbi conjicitur, an
 18 posterior sit recidiva, nec ne: nam si prior morbus
 absque ulla crisi & evacuatione, arte vel natura
 procurata solutus sit, suspicari licet, ne posterior sit
 ejusdem causæ sibiobles, cujus erat prior, facit Hipp.
avtoritas loco supra allegato in Aph. Gal. lib. 1. de feb.
de decretor. cap. 1. in princ. class. 4. Cels. lib. 2. cap. 6.
 Ex statu ægrotantis ante adventum posterioris
 19 morbi comprehendimus facillime, an recidiva sit,
 nec ne. Si enim æger à priori morbo alleratus qui-
 dem videatur, tamen adhuc aliqua non naturalis
 caloris vestigia, & frequentia pulsus remanere vi-
 deantur, si appetentia languida adhuc sit, si nausea,
 vel vomitu molesteretur, vel appetentia bona existen-
 te, & ægro bene comedente, corpus nihil proficiat,
 sed extenuatio à priori morbo contracta per-
 sistat, talis maligne relabitur. *Hippocr. in Coac.*
prenot. tex. 127. Item si animo adhuc æger de-
 20 *jecto sit ac remisso, si facies & palpebræ tumidæ*
 21 *appareant, si sanorum munia obire minus possit,*
 22 *sed ægrè ambulet, recidiva timetur, etsi morbus*
 23 *subsequatur, recidiva prioris dici debet: nam ea*
 24 *omnia recidivæ signa ponuntur à Raf. 34. Contin.*
 25 *tract. 1. cap. 1. ab Avic. loco supra citato, capite 96.*
 26 *& ex Iureconsultis à Rota in noviss. parte prima, de-*
 27 *cas. 701. numero tertio. debet enim quæ ita sanatus*
 28 *esset*